

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З РІЗНИМИ КАТЕГОРІЯМИ НАСЕЛЕННЯ

УДК 364.07+316/32

DOI: 10.12958/1817-3764-2024-1-12-20

Гриньків Андрій Петрович,

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри соціальної політики

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,

м. Київ, Україна.

grinkiv@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-1423-0101>

Петрунчак Денис Васильович,

аспірант

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,

м. Київ, Україна.

denys.ktgg@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0004-6276-7415>

ВОЛОНТЕРСЬКА СКЛАДОВА У НАДАННІ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми. З початком повномасштабних воєнних дій на території України відбулись кардинальні зміни у соціальній сфері, які поставили перед нею безпрецедентні виклики. Особливо актуальним стало питання надання соціальних послуг населенню, що зазнало впливу війни, включаючи внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю, дітей, старших людей, та інші вразливі групи. У воєнних умовах традиційні механізми соціальної підтримки часто виявляються неефективними або недоступними, що зумовлює необхідність адаптації існуючих підходів до надання соціальних послуг та розробки нових, гнучкіших моделей взаємодії між державою, громадським сектором та волонтерськими організаціями.

В центрі уваги опиняється волонтерська складова, яка демонструє високу ефективність і гнучкість у реагуванні на потреби населення в екстрених ситуаціях. Волонтерські ініціативи заповнюють прогалини в системі соціального забезпечення, надаючи невідкладну допомогу та підтримку. Втім, це постає не

лише як позитивна динаміка залучення громадянського суспільства до вирішення соціальних проблем, а й як виклик з точки зору координації зусиль, забезпечення сталості та інтеграції волонтерської діяльності у ширший контекст соціальних послуг.

Аналіз актуальних досліджень. Сучасна соціальна реальність України, сформована воєнними умовами, зумовила необхідність переосмислення роль волонтерської допомоги у системі соціального захисту. Аналізуючи літературу з даної проблематики, слід виділити роботу Бачинської М., яка розкриває важливість адаптації соціальних служб до нових викликів, викликаних воєнним станом (Бачинська, 2023). Важливий внесок у розуміння цієї теми зробила й Л. Нечипорук, яка акцентує увагу на значенні співпраці між державними, громадськими та приватними секторами для ефективного надання соціальних послуг (Нечипорук, 2022).

Разом з тим, Головка Л. та Головка Т. у своїй роботі підкреслюють значення логістичної підтримки волонтерських ініціатив,

що дозволяє забезпечити швидке реагування на потреби населення в екстремальних умовах (Головка, 2023). Також варто зазначити дослідження Д. Щерби, що фокусується на інклюзивному аспекті волонтерства, демонструючи як волонтерські ініціативи впливають на соціальну інтеграцію людей з інвалідністю в умовах війни (Щерба, 2024).

Однак, незважаючи на значний обсяг наявних досліджень, питання взаємодії волонтерського сектору з державними структурами у контексті надання соціальних послуг потребує подальшого аналізу. Особливо актуальним залишається дослідження механізмів координації та інтеграції зусиль волонтерів з офіційними органами соціального захисту для ефективного реагування на потреби населення у кризових умовах. Також важливим є визначення критеріїв ефективності та оцінки впливу волонтерських ініціатив на загальну систему соціального забезпечення в умовах воєнного стану, що вимагає комплексного підходу та глибокого розуміння специфіки соціальних процесів в країні.

Мета статті полягає в обґрунтуванні значення волонтерської складової для соціального забезпечення в кризових умовах шляхом комплексного дослідження ролі волонтерських ініціатив у наданні соціальних послуг в умовах воєнного стану в Україні.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабний збройний конфлікт, розпочатий російською стороною проти України, кардинально змінив життєві обставини мільйонів осіб. Згідно з даними Міжнародної організації з питань міграції, до 2023 року кількість осіб, які залишили межі України, перевищила 6 мільйонів. Водночас, більше ніж 5 мільйонів людей стали внутрішньо переміщеними особами, будучи змушені шукати притулок у більш безпечних регіонах країни. За звітами Моніторингової місії ООН із прав людини в Україні, внаслідок агресії протягом двох років загинула або отримала поранення понад 31 тисяча цивільних осіб, при цьому реальні цифри можуть бути значно вищими.

Військові дії поглибили проблеми багатьох соціальних груп, зокрема жінок з інвалідністю,

які опинились перед обличчям не тільки безперервних обстрілів та ризику опинитися на окупованій території, але й перед додатковими викликами, як наприклад, гендерно зумовлене насильство. Особливо гостро стоїть питання доступності до найнеобхідніших життєвих ресурсів для людей з обмеженими можливостями, включно з безпечними укриттями, пунктами роздачі гуманітарної допомоги, транспортом для евакуації, а також до лікарських засобів та технічних пристроїв реабілітації.

В умовах воєнного стану, введеного з метою захисту держави та її громадян, органи місцевого самоврядування і соціальні служби вимушені швидко реагувати на зростаючі потреби населення у соціальних послугах. Методичні рекомендації Міністерства соціальної політики акцентують на важливості організації екстреного надання соціальних послуг, особливо коли традиційні механізми стають недостатніми чи неефективними (Данилюк, 2023).

Однією з ключових ініціатив є залучення волонтерів, які виступають незамінним ресурсом у виявленні та наданні допомоги особам у складних життєвих обставинах. Волонтерська участь не тільки сприяє розширенню охоплення допомоги, але й вносить значний вклад у координацію евакуаційних заходів, розподіл гуманітарної допомоги, а також підтримку в умовах розміщення внутрішньо переміщених осіб.

Організація соціальних послуг у воєнний час передбачає також адаптацію до нагальних потреб, зокрема шляхом спрощення критеріїв роботи соціальних служб. Це включає можливість залучення до надання допомоги осіб, які не мають відповідних професійних документів, але мають бажання та можливість допомагати. Враховуючи критичну роль соціальних послуг в цей період, важливим є також розроблення нових форм співпраці між державними установами, місцевим самоврядуванням та громадським сектором, зокрема волонтерськими організаціями, що забезпечують ефективну відповідь на соціальні виклики, спричинені війною. Інтеграція

зусиль волонтерів та соціальних служб стає ключовим елементом у побудові ефективної системи соціальної підтримки в умовах війни, що дозволяє не лише забезпечити невідкладну допомогу тим, хто її потребує, але й сприяє формуванню стійкості та відновленню соціальної сфери країни.

У контексті військових дій, які змінили умови життя в Україні, набуває особливої актуальності роль волонтерських організацій у наданні соціальних послуг. Закон України № 4607 «Про соціальні послуги», ухвалений 17 січня 2019 року, встановлює основні організаційні та правові засади для надання таких послуг. Соціальні послуги, згідно із Законом, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їхніх негативних наслідків для осіб або сімей, які перебувають у них. Волонтерську діяльність в Україні регламентують закони «Про волонтерську діяльність», «Про громадські об'єднання», «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про соціальні послуги», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», та закон про зміни до Податкового кодексу для сприяння волонтерству в умовах війни. Закон «Про волонтерську діяльність» від 2011 року встановлює основу для волонтерства, визначаючи права, обов'язки та правовий статус волонтерів та організацій.

Умови повномасштабної війни в Україні потребують від соціальних служб вибудовування якісно нової системи надання соціальних послуг, де значну роль приділено міжсекторній взаємодії. Волонтерські та благодійні організації, а також бізнес, активно долучаються до надання соціальної допомоги, зазвичай маючи спеціалізацію в її наданні, включаючи гуманітарну, фінансову, психологічну допомогу, а також облаштування прихистків (Нечипорук Н. 2022).

Прикладами ефективною міжсекторної взаємодії є робота мультидисциплінарних мобільних команд, створених МБФ «Українська фундація громадського здоров'я» та Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) за

підтримки Міністерства соціальної політики України. Команди надають першу психологічну допомогу, юридичне консультування, соціальну підтримку та медичну допомогу, а також розподіляють гуманітарні набори. Також прикладами є: волонтерська платформа – «Взаємодія», портал Всеукраїнського громадського центру «Волонтер» – «ГУРТ», проєкт «СПІЛЬНО». Проєкт «Промоція соціальної згуртованості у громадах та посилення демократичних цінностей», започаткований Громадянською мережею ОПОРА, є прикладом співпраці державних соціальних служб та громадськості (Нечипорук, 2022, с. 71–72).

Волонтерські організації беруть на себе значну роль у наданні необхідної підтримки, особливо для внутрішньо переміщених осіб і тих, хто перебуває в зонах ведення бойових дій. Практика показує, що співпраця волонтерських організацій з державними соціальними службами сприяє створенню ефективнішої системи соціальної допомоги. Це дозволяє не тільки зменшити навантаження на державні установи, а й значно розширити спектр послуг, що надаються.

Окремо варто відзначити важливість партнерських програм та проєктів, які реалізуються за участі волонтерських організацій, державних соціальних служб, представників бізнесу та міжнародних донорів. Такі проєкти спрямовані на комплексне вирішення проблем, з якими стикаються постраждалі від війни, включаючи забезпечення житлом, матеріальною підтримкою, медичною допомогою та психологічною реабілітацією.

Аналіз досліджень свідчить про високу ефективність міжсекторальної взаємодії, що базується на принципах взаємної довіри, відповідальності та спільної мети. Ця взаємодія дозволяє максимально швидко та ефективно реагувати на потреби постраждалих, а також розвивати інноваційні підходи до надання допомоги (Нечипорук, 2022, с. 72–73).

У період збройного конфлікту на території України з 24 лютого 2022 року ініціатива Волонтерської Платформи, розроблена за підтримки Української Волонтерської Служби, ЮНІСЕФ та компанії SoftServe, відіграла

значну роль у координації волонтерських зусиль. За даними платформи, кількість зареєстрованих користувачів та організацій значно зросла, забезпечивши мобілізацію ресурсів для відповіді на потреби цивільного населення в умовах воєнного стану.

У контексті вивчення впливу волонтерської діяльності на надання соціальних послуг в умовах воєнного стану в Україні, особливе місце займає молодіжне волонтерство. Останнє дослідження *«Молодіжне волонтерство в Україні»*, проведене в липні 2022 року, надає емпіричний матеріал, який дозволяє зрозуміти тенденції, мотиви, бар'єри та перспективи волонтерської діяльності серед української молоді в умовах воєнного конфлікту.

Згідно з дослідженням, волонтерство для української молоді переважно визначається як допомога тим, хто цього потребує, та як відповідь на гострі соціальні проблеми. Волонтерська діяльність сприймається не лише як акт альтруїзму, але й як можливість для самореалізації, освітнього та професійного розвитку. Мотивація молодих людей до волонтерства ґрунтується на патріотизмі, бажанні внести вклад у перемогу України та почутті єдності зі спільнотою. Однак існують і певні бар'єри, серед яких важливе місце займають об'єктивні та суб'єктивні чинники, такі як брак часу, фінансові обмеження та відсутність віри в себе, а також інформаційні бар'єри та брак довіри до організацій.

Масштабність та мотивованість волонтерської діяльності значно зростають, а молодь демонструє високу готовність до мобілізації навколо спільної мети – перемоги в війні. Понад 50% молодих волонтерів залучені до роботи волонтерських організацій, вважаючи таку форму діяльності більш ефективною у вирішенні масштабних завдань та сталою в умовах кризи. Водночас, молодь активно пишається волонтерством в Україні, розглядаючи його як важливий фактор консолідації суспільства та демонстрації здатності до самоорганізації.

Перспективи волонтерства в Україні, за результатами дослідження, виглядають

обнадійливо, передбачаючи зростання частки професійних волонтерів та зосередження зусиль на відновленні країни після завершення війни. Молодіжне волонтерство, що розвивається під час воєнного стану, може слугувати фундаментом для подальшої систематичної відбудови соціальної сфери, економіки та інфраструктури України.

Однак залишається важливим питання інформування молоді про можливості та напрямки волонтерської діяльності, особливо у сфері соціальних послуг. Потребує уваги й розробка стратегій залучення молоді до волонтерства, що передбачають подолання існуючих бар'єрів та стимулювання активної участі.

В контексті надання соціальних послуг, результати дослідження підкреслюють необхідність зміцнення співпраці між державними установами, недержавними організаціями та волонтерськими ініціативами. Така співпраця має сприяти створенню ефективної системи соціального забезпечення, здатної адаптуватися до викликів воєнного та післявоєнного часу, інтегруючи волонтерську діяльність як невід'ємну частину соціальної роботи.

Активність волонтерських організацій в Україні після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року зазнала значних змін порівняно з 2014–2015 роками, адаптуючись до нових викликів та потреб. Волонтерські організації нині спеціалізуються на допомозі конкретним підрозділам збройних сил, фокусуючись на певних видах допомоги, таких як військово обладнання, продукти харчування, одяг тощо. Фінансування волонтерських ініціатив стало мозаїчним, з використанням краудфандингу, благодійних внесків від бізнесу та міжнародної грантової підтримки (Гриньків, 2024). Внаслідок зростаючої громадянської активності, значна частина населення України долучилася до благодійності та волонтерської діяльності, що демонструє їхню готовність допомагати та підтримувати військових і постраждалих від війни. Волонтерські організації тепер виконують функції, аналогічні до маркетингових та логістичних

компаній, вивчаючи потреби фронту, забезпечуючи ефективний збір коштів та здійснюючи постачання необхідних ресурсів.

У відповідь на воєнні дії в Україні, волонтерський рух виявив себе як невід'ємний елемент у наданні критично важливих послуг, зокрема через розвиток логістичних зв'язків для адресної допомоги постраждалим. Автоволонтерство, зокрема, зіграло ключову роль у безпечному перевезенні цивільних осіб з зони бойових дій, демонструючи значну ініціативність та обізнаність волонтерів у плануванні маршрутів евакуації. Налагоджена співпраця між українськими благодійними фондами, міжнародними організаціями, та державними установами сприяла ефективному постачанню та розподілу гуманітарної допомоги, з надходженням понад 3,9 тис. тонн допомоги від початку 2022 року. Оперативне реагування волонтерських угруповань та їх здатність до швидкої адаптації стали вирішальними у забезпеченні невідкладної підтримки в умовах надзвичайних викликів, підкреслюючи значення волонтерської діяльності як фундаментальної основи громадянської солідарності та взаємодопомоги (Головко, 2023).

Волонтерська діяльність у воєнний період в Україні трансформувалася у важливий інструмент соціальної адаптації та інтеграції вимушено переміщених осіб, сприяючи не лише задоволенню їхніх первинних потреб, але й психологічній підтримці. Особливо важливим у цьому контексті виявився волонтерський туризм, який, згідно з дослідженнями, забезпечує ефективну інтеграцію переміщених осіб через залучення їх до культурного та громадського життя. Результати опитування, проведеного соціологічною групою «Рейтинг», свідчать, що понад 24% дорослого населення України змушені були змінити місце проживання з початком конфлікту, підкреслюючи високу потребу в програмах соціальної підтримки. Враховуючи цю динаміку, волонтерський туризм виступає не лише як засіб дозвілля, а як стратегічний інструмент для забезпечення соціальної адаптації та відновлення внутрішньо переміщених осіб,

відкриваючи нові можливості для їх взаємодії з приймаючими громадами (Кирилюк, 2023)

Волонтери, об'єднуючись у організації, стали незамінними у забезпеченні не тільки військових потреб, але й соціальних служб. Їх внесок охоплює широкий спектр діяльності, від забезпечення фронтових підрозділів медикаментами, одягом, обладнанням до організації збору та розподілу гуманітарної допомоги для ВПО та постраждалих від військових дій. Це й прагнення до активної участі та допомоги стимулюється громадянською активністю та патріотичними почуттями українців, які виявляють глибокий інтерес до долі своєї країни. Волонтерська діяльність стає не лише способом надання конкретної допомоги, а й формою громадської підтримки та солідарності в складний період.

Важливим аспектом є взаємодія волонтерських організацій з органами влади (Сірко, 2023), яка проявляється у співпраці із соціальними та психологічними проєктами для підтримки військовослужбовців і їхніх родин. Така співпраця допомагає в тиловому та безпосередньому забезпеченні бойових дій, включаючи постачання необхідних ресурсів військовим частинам і надання допомоги пораненим.

Зі збільшенням кількості ВПО і ветеранів, потреба у фізичній, психологічній та соціальній реабілітації стає дедалі актуальнішою. Волонтерські організації, виконуючи ці завдання, поступово переходять до виконання функцій соціального підприємництва, опираючись на фінансування міжнародних донорів та бюджети спільної участі. Розвиток таких організацій у тісній співпраці з державою демонструє ефективне виконання визначених соціальних функцій, що сприяє не лише наданню невідкладної допомоги, а й забезпеченню сталого розвитку соціальної підтримки в майбутньому.

В контексті цього процесу важливою є інтеграція волонтерської роботи з діяльністю державних соціальних служб, що дозволяє забезпечити комплексний підхід до задоволення потреб ВПО та ветеранів. Волонтерські організації виступають як надійні партнери

у реалізації соціальних проєктів, забезпечуючи максимальну оперативність та гнучкість у відповіді на змінні обставини, що особливо важливо у воєнний час (Сірко, с. 37–38).

У контексті викликів, спричинених повномасштабним вторгненням 24 лютого 2022 року, соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами (ВПО) набула особливої актуальності. Система соціальної підтримки, не була адаптована до обслуговування такої великої кількості осіб, що потребують допомоги, внаслідок чого виникла необхідність у значній реорганізації соціальних служб та розробці нових методологічних підходів.

Основними проблемами, з якими стикаються ВПО, є: забезпечення житлом, отримання соціальних виплат, доступ до медичних та соціальних послуг, працевлаштування, влаштування дітей до навчальних закладів, пошук роз'єднаних членів сім'ї. У вирішенні цих проблем активну роль відіграють не лише державні соціальні служби, а й волонтери, громадські та міжнародні організації. Попри значні обсяги допомоги, надані державними структурами, значна частина невідкладної підтримки ВПО була забезпечена завдяки незліченним волонтерським ініціативам та недержавним організаціям, які оперативно реагували на потреби людей, змушених залишити свої домівки через воєнні дії.

Основними напрямками волонтерської допомоги стали: забезпечення ВПО продовольчими наборами, засобами гігієни, медикаментами; організація тимчасового житла для переміщених осіб; допомога у відновленні документації, що була втрачена під час переміщення; консультування з питань отримання соціальних виплат та інших видів державної підтримки. Крім того, волонтерські організації активно займалися наданням психологічної підтримки ВПО, що є критично важливим для подолання травм, спричинених воєнними діями та примусовою міграцією.

Важливим аспектом роботи волонтерів є взаємодія з місцевими громадами та органами влади для забезпечення комплексного підходу до вирішення проблем ВПО. Це включає не тільки надання невідкладної

допомоги, але й роботу над довгостроковими програмами соціальної інтеграції та адаптації внутрішньо переміщених осіб.

Волонтерська діяльність у реабілітаційних центрах для дітей з інвалідністю відіграє ключову роль у забезпеченні комплексної підтримки цієї категорії осіб, яка потребує постійної уваги та допомоги. Добровільна праця волонтерів надає значний внесок у покращення якості життя цих дітей, пропонує широкий спектр послуг та підтримки. Варто зазначити, що люди з порушеннями психофізичного розвитку (ППФР) потребують комплексної підтримки, що включає не лише допомогу родичів та опікунів, а й професійний супровід фахівців. Важливу роль у цьому процесі відіграють волонтери, чия діяльність в центрах реабілітації для дітей і молоді з інвалідністю є незамінною (Бачинська, 2023).

Серед основних форм волонтерської допомоги варто виділити соціальну підтримку та супровід, що охоплює допомогу у побутових питаннях і доланні життєвих складнощів, сприяючи адаптації дітей до нових умов життя. Освітня складова, яка включає викладання, консультування та проведення різноманітних тренінгів, спрямована на розвиток навичок та компетенцій, відіграє важливу роль у формуванні особистості та соціальних навичок дітей та молоді з інвалідністю. Культурна та дозвіллева діяльність через організацію культурних заходів, фестивалів та конференцій сприяє інтеграції цих осіб у суспільство, розкриваючи їхні творчі здібності. Важливим аспектом є також гуманітарна допомога, зокрема розподіл харчів, одягу та медикаментів, що надзвичайно важливо для подолання наслідків кризових ситуацій. Окрім того, дистанційна допомога у формі онлайн-волонтерства відкриває нові можливості для надання психологічної, педагогічної та соціальної підтримки, забезпечуючи доступ до широкого спектру послуг без обмежень у просторі (Бачинська, 2023).

У контексті нашої статті, важливо висвітлити як у воєнний час в Україні волонтерська активність набуває нового значення, зокрема

через призму інклюзивності. Історія Тетяни Ковальчук (Щерба, 2024), жінки з інвалідністю, яка активно залучена до волонтерської діяльності, підкреслює цю тему. Навіть перебуваючи за кордоном, Тетяна продовжувала волонтерити, співпрацюючи з громадською організацією Fight For Right, демонструючи значний приклад інклюзивного волонтерства. Її надія на повернення до Києва та бажання допомагати іншим людям з інвалідністю, які постраждали від війни, підкреслюють важливість доступності волонтерської допомоги для всіх категорій населення. Історія Алли Гінкул (Щерба, 2024), яка вирішила залишитися у своєму місті та допомагати іншим, наголошує на важливості локального волонтерства в умовах воєнного стану. Вона, разом з групою однодумців «Нам не байдуже», організувала збір допомоги для людей з інвалідністю, забезпечуючи їх ліками, продуктами, та необхідною гуманітарною підтримкою. Їхні зусилля підкреслюють інклюзивність волонтерського руху, де кожен може зробити внесок, незважаючи на особисті обмеження.

Такі приклади інклюзивного волонтерства під час війни в Україні демонструють, що волонтерська допомога не має бар'єрів. Вони підкреслюють необхідність суспільної підтримки та адаптації інфраструктури до потреб усіх громадян, зокрема людей з інвалідністю. Таке волонтерство сприяє інтеграції осіб з особливими потребами в суспільство, розвиває їхні здібності до самостійного вирішення завдань та зміцнює соціальні зв'язки. В контексті воєнних умов, ця діяльність набуває особливої ваги, вирішуючи важливі соціальні проблеми, такі як реабілітація осіб з порушеннями психофізичного розвитку та їх повноцінна соціальна адаптація. Цей напрям волонтерства підкреслює важливість взаємодопомоги та залучення кожного члена

суспільства до активної участі в житті країни, зокрема у часи кризи та війни (Боряк, 2023).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розглянувши роль волонтерських ініціатив у контексті надання соціальних послуг в Україні під час воєнного стану, стає зрозумілим що аналіз сучасних викликів та реалій відкриває безпрецедентну актуальність та значення волонтерства як важливого ресурсу для підтримки вразливих верств населення, які зазнали впливу воєнних дій. Зусилля волонтерів відіграють ключову роль у заповненні прогалин системи соціального забезпечення, демонструючи високу ефективність, гнучкість та оперативність у реагуванні на нагальні потреби суспільства.

Залучення громадянського суспільства до вирішення соціальних проблем, зокрема через волонтерську діяльність, виявилось не лише відповіддю на кризові ситуації, а й ефективним засобом підтримки соціальної інтеграції, психологічної реабілітації, та зміцнення соціальної єдності. Водночас, дослідження підкреслило важливість розробки та впровадження механізмів ефективної взаємодії між волонтерським сектором, державними установами та міжнародними організаціями з метою створення сталої, гнучкої системи соціального забезпечення.

У перспективі, основою для подальшого розвитку соціальної сфери має стати інтеграція зусиль всіх учасників соціального забезпечення, використання інноваційних підходів та практик, здобутих внаслідок воєнного досвіду. Важливим аспектом залишається подальше вивчення та оцінка впливу волонтерських ініціатив на рівень соціального захисту в Україні, а також розроблення політик, які сприятимуть залученню більшої кількості волонтерів та ресурсів для вирішення соціальних проблем.

Література

1. Бачинська М. В. Інституційне забезпечення соціальної сфери України в умовах війни. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Т.2, № 19. С. 263–271. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.2.19.263-271>.
2. Нечипорук Н. Міжсекторна взаємодія у наданні соціальних послуг в умовах війни. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2022. № 4. С. 65–73. DOI: <https://doi.org/10.20998/2078-7782.2022.4.06>.

3. Головка Л. В., Головка Т. В. Логістика як вагомий фактор надання волонтерських послуг в умовах воєнного стану. *Відновлення України та її регіонів в контексті глобальних трендів: управління, адміністрування та забезпечення* : Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції (25–26 травня 2023 р.). Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. С. 310–312.

4. Щерба Д. Два роки поспіль «24 лютого»: жінки з інвалідністю про досвід війни, волонтерство, гендерну рівність та інклюзивність. *Зміна : веб-сайт*. URL: <https://zmina.info/articles/dva-roky-pospil-24-lyutogo-zhinky-z-invalidnistyu-pro-dosvid-vijny-volonterstvo-gendernu-rivnist-ta-inklyuzyvnist/> (дата звернення: 20.03.2024).

5. Данилюк О., Олексієнко Л., Підлипна Р. Організація соціальних послуг в умовах війни. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 1 (81). С. 150–155.

6. Гриньків А. Роль соціального аудиту в реалізації сталих бізнес-практик. *Бізнес-моделі для сталого розвитку: виклики та цифрова трансформація* : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (15–16 лютого 2024 р). Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2024. С. 185–186.

7. Кирилюк І., Чвертко Л. Волонтерський туризм як інструмент соціальної інтеграції вимушено переміщених осіб під час російського воєнного вторгнення. *Економічні горизонти*. 2023. № 1(23). С. 80–91. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(23\).2023.273362](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(23).2023.273362)

8. Сірко В., Боксгорн А. Взаємодія волонтерських організацій з органами влади під час воєнного стану в Україні. *Адміністративне право і процес*. 2023. № 4(43). С. 32–40. DOI: <https://doi.org/10.17721/2227-796X.2023.4.03>

9. Боряк О. Інклюзивне волонтерство в Україні: реалії та перспективи. *Inclusion and Diversity*. 2023. Спецвипуск. С. 14–17. DOI: <https://doi.org/10.32782/inclusion/2023.spec.3>

References

1. Vachynska, M. V. (2023). Instytutsiine zabezpechennia sotsialnoi sfery Ukrainy v umovakh viiny [Institutional provision of the social sphere of Ukraine in war conditions]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu – Actual problems of the regional economy development*, 2(19), 263–271. DOI: <https://doi.org/10.15330/apred.2.19.263-271> [in Ukrainian].

2. Nechyporuk, N. (2022). Mizhsektorna vzaiemodiia u nadanni sotsialnykh posluh v umovakh viiny [Intersectoral interaction in the provision of social services in war conditions]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemamy – Theory and practice of managing social systems*, 4, 65–73. DOI: <https://doi.org/10.20998/2078-7782.2022.4.06> [in Ukrainian].

3. Holovko, L. V., & Holovko, T. V. (2023). Lohistyka yak vahomyi faktor nadання volonterskykh posluh v umovakh viinnoho stanu [Logistics as a significant factor in providing volunteer services in a state of war]. *Vidnovlennia Ukrainy ta yii rehioniv v konteksti hlobalnykh trendiv: upravlinnia, administruvannia ta zabezpechennia – Recovery of Ukraine and its regions in the context of global trends: management, administration, and provision*. (pp. 310–312). Zaporizhzhia: NU “Zaporizka politekhnikha” [in Ukrainian].

4. Shcherba, D. (2024). Dva roky pospil “24 liutoho”: zhynny z invalidnistiu pro dosvid viiny, volontersvo, hendernu rivnist ta inklyuzyvnist [Two years in a row “February 24”: Women with disabilities about the experience of war, volunteering, gender equality, and inclusiveness]. *Zmina: veb-sait*. Retrieved March 20, 2024, from <https://zmina.info/articles/dva-roky-pospil-24-lyutogo-zhinky-z-invalidnistyu-pro-dosvid-vijny-volonterstvo-gendernu-rivnist-ta-inklyuzyvnist/> [in Ukrainian].

5. Danyliuk, O., Oleksiienko, L., & Pidlypna, R. (2023). Orhanizatsiia sotsialnykh posluh v umovakh viiny [Organization of social services in war conditions]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia – Scientific view: economics and management*, 1(81), 150–155 [in Ukrainian].

6. Hrynkiv, A. (2024). Rol sotsialnoho audytu v realizatsii stalykh biznes-praktyk [The role of social audit in the implementation of sustainable business practices]. In *Biznes-modeli dlia staloho rozvytku: vyklyky ta tsyfrova transformatsiia – Business models for sustainable development: challenges and digital transformation*. (pp. 185–186). Kharkiv: KhNU im. V. N. Karazina [in Ukrainian].

7. Kyryliuk, I., & Chvertko, L. (2023). Volonterskyi turyzm yak instrument sotsialnoi intehratsii vymusheno peremishchenykh osib pid chas rosiiskoho viiskovoho vtorhnennia [Volunteer tourism as a tool for social integration of internally displaced persons during the Russian military invasion]. *Economies' Horizons*, 1(23), 80–91. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(23\).2023.273362](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(23).2023.273362) [in Ukrainian].

8. Sirko, V., & Boksgorn, A. (2023). Vzaiemodiia volonterskykh orhanizatsii z orhanamy vlady pid chas viinnoho stanu v Ukraini [Interaction of volunteer organizations with government bodies during the martial law in

Ukraine]. *Administratyvne pravo i protses – Administrative law and process*, 4(43), 32–40. DOI: <https://doi.org/10.17721/2227-796X.2023.4.03> [in Ukrainian].

9. Boriak, O. (2023). Inkluzyvne volunteersvo v Ukraini: realii ta perspektyvy [Inclusive volunteering in Ukraine: realities and prospects]. *Inclusion and Diversity*, Special Issue, 14–17. DOI: <https://doi.org/10.32782/inclusion/2023.spec.3> [in Ukrainian].

Гриньків А. П., Петрунчак Д. В. Волонтерська складова у наданні соціальних послуг в умовах воєнного стану

У статті аналізується значення волонтерських ініціатив у наданні соціальних послуг населенню України у надзвичайних умовах, спричинених повномасштабною військовою агресією. Виокремлено актуальність та непереоцінену значимість волонтерського руху як незамінного ресурсу для ефективної підтримки та допомоги вразливим категоріям населення, які опинилися під впливом воєнних дій. Особливу увагу приділено комплексному висвітленню особливостей функціонування та взаємодії волонтерських організацій з державними інституціями та міжнародними гуманітарними організаціями, що сприяє забезпеченню невідкладної та ефективної реакції на нагальні потреби суспільства. Дослідження акцентує на важливості інклюзивності волонтерських ініціатив, демонструючи як участь осіб з обмеженими можливостями, внутрішньо переміщених осіб та інших соціально вразливих груп у волонтерській діяльності сприяє їх соціальній інтеграції та психологічній реабілітації. Висвітлюються приклади ефективної міжсекторної взаємодії, що базується на принципах взаємної довіри, відповідальності та спільної мети, дозволяючи максимально швидко та ефективно реагувати на потреби постраждалих. Окреслені перспективи подальшого розвитку соціальної сфери на основі інтеграції зусиль усіх учасників соціального забезпечення, використання інноваційних підходів та практик, здобутих унаслідок воєнного досвіду. Підкреслено необхідність розробки та впровадження нових політик, спрямованих на залучення більшої кількості волонтерів та ресурсів для вирішення комплексу соціальних проблем. Важливість дослідження полягає у висвітленні ролі волонтерства як стратегічного ресурсу в підтримці стійкості та адаптації суспільства до викликів воєнного часу.

Ключові слова: волонтерство, соціальні послуги, воєнний стан, соціальне забезпечення, соціальна інтеграція, інклюзивність, міжсекторна взаємодія.

Hrynkiv A. P., Petrunchak D. V. The Volunteer Component in Providing Social Services in Conditions of Martial Law

The article examines the significance of volunteer initiatives in providing social services to the population of Ukraine under extraordinary conditions caused by full-scale military aggression. The relevance and invaluable importance of the volunteer movement as an indispensable resource for effective support and assistance to vulnerable population categories affected by the war are highlighted. Special attention is given to a comprehensive review of the functioning and interaction of volunteer organizations with state institutions and international humanitarian organizations, which facilitates prompt and effective response to the urgent needs of society. The study emphasizes the importance of inclusivity in volunteer initiatives, demonstrating how the participation of persons with disabilities, internally displaced persons, and other socially vulnerable groups in volunteer activities contributes to their social integration and psychological rehabilitation. Examples of effective cross-sectoral cooperation based on principles of mutual trust, responsibility, and common goal, allowing for quick and efficient response to the needs of the affected, are illuminated. Outlined are the prospects for further development of the social sphere based on the integration of efforts of all participants in social provisioning, the use of innovative approaches and practices gained as a result of the war experience. The necessity of developing and implementing new policies aimed at attracting more volunteers and resources to address a complex of social problems is underlined. The importance of the research lies in highlighting the role of volunteering as a strategic resource in supporting the resilience and adaptation of society to the challenges of wartime.

Key words: volunteering, social services, martial law, social provisioning, social integration, inclusivity, cross-sectoral cooperation.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

